

Αθήνα, 16 Απριλίου 2024

Σχόλια - Ερωτήματα επί των Στρατηγικών Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) των Ειδικών Πολεοδομικών Σχεδίων (ΕΠΣ) των Ζωνών Απολιγνιτοποίησης (ΖΑΠ) των περιοχών Πτολεμαΐδας, Μεγαλόπολης, Αμυνταίου-Λακκιάς, Κλειδιού και Αχλάδας

Με το παρόν κείμενο, το Green Tank υποβάλλει στη δημόσια διαβούλευση σχόλια και ερωτήσεις σχετικά με τις Στρατηγικές Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων των Ειδικών Πολεοδομικών Σχεδίων των Ζωνών Απολιγνιτοποίησης των περιοχών Πτολεμαΐδας, Μεγαλόπολης, Αμυνταίου-Λακκιάς, Κλειδιού και Αχλάδας.

Σχόλια επί της διαδικασίας

Από το 2020 που ξεκίνησε ο δημόσιος διάλογος για το Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, βασική προϋπόθεση για τη μεταστροφή του μοντέλου στις λιγνιτικές περιοχές αποτελεί η αποκατάσταση των λιγνιτικών πεδίων, η απόδοση των εκτάσεων της ΔΕΗ στις τοπικές κοινωνίες και ο καθορισμός νέων χρήσεων γης που θα υποστηρίξουν τις νέες παραγωγικές και αναπτυξιακές κατευθύνσεις των λιγνιτικών περιοχών προς ένα βιώσιμο μέλλον. Πέντε χρόνια μετά την ανακοίνωση της απόφασης απολιγνιτοποίησης, η διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης των Στρατηγικών Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Ειδικού Πολεοδομικού Σχεδίου (ΕΠΣ) της Ζώνης Απολιγνιτοποίησης (ΖΑΠ) για τις περιοχές της Πτολεμαΐδας, Μεγαλόπολης, Αμυνταίου-Κλειδιού-Αχλάδας αποτελεί την πρώτη ευκαιρία δημόσιας ανταλλαγής απόψεων για ένα τόσο καθοριστικό ζήτημα. Μέσα από τη δημοσίευση των ΣΜΠΕ προς διαβούλευση έγιναν ευρέως γνωστά τα ΕΠΣ των ΖΑΠ, γεγονός που αποτελεί αντιστροφή της διαδικασίας, καθώς καλούμαστε να σχολιάσουμε τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις για έναν σχεδιασμό για τον οποίο δεν έχει υπάρξει πρότερη ενημέρωση και δημόσια διαβούλευση όπως προβλέπεται.

Επιπλέον, προβληματισμό προκαλεί το γεγονός ότι την περίοδο που είναι σε διαβούλευση οι ΣΜΠΕ των ΕΠΣ αναμένεται να δημοσιευτεί και το Περιφερειακό Χωροταξικό Σχέδιο για τη Δυτική Μακεδονία και την Πελοπόννησο, τα οποία αποτελούν τον υπερκείμενο σχεδιασμό για τις εν λόγω περιοχές, χωρίς να είναι σαφές πώς θα διασφαλιστεί η συνέπεια μεταξύ αυτών των σχεδιασμών.

Σχόλια επί της ουσίας

Πέρα από τα ΕΠΣ, υπάρχουν μια σειρά από άλλα επίσημα έγγραφα τα οποία πραγματεύονται πτυχές του ίδιου θέματος χωρίς ωστόσο να υπάρχει αναφορά του ενός για το άλλο, ενώ η συγκριτική εξέταση των εγγράφων αυτών προκαλεί σύγχυση και οδηγεί σε μια σειρά από ερωτήματα τα οποία θεωρούμε κρίσιμο να αποσαφηνιστούν με συγκεκριμένο και υπεύθυνο τρόπο για τη διασφάλιση της διαφάνειας και της δικαιοσύνης στην πορεία μετάβασης στη μεταλιγνιτική περίοδο. Ειδικότερα:

A. Ασυμφωνίες επίσημων εγγράφων σε ό,τι αφορά τις συνολικές εκτάσεις

Από τη σύγκριση μεταξύ: α) των ΑΕΠΟ των ορυχείων, β) του ν. 4956/2022 που καθορίζει τον διαμοιρασμό των εδαφών μεταξύ ΔΕΗ και Μετάβαση Α.Ε. και γ) τις υπό διαβούλευση ΣΜΠΕ, προκύπτουν διαφορές στις συνολικές εκτάσεις που αναφέρονται στα έγγραφα. Πιο συγκεκριμένα:

Στην ΑΕΠΟ για τα ορυχεία Πτολεμαΐδας (20/2/2024) αναφέρεται ότι η συνολική έκταση των ορυχείων είναι 147.925,86 στρέμματα, ενώ στην υπό διαβούλευση ΣΜΠΕ ο πυρήνας Πτολεμαΐδας της ΖΑΠ Κοζάνης αφορά 149,571 στρέμματα. Πρόκειται για μια σχετικά μικρή διαφορά της τάξης των 1,600 στρεμμάτων, η οποία ωστόσο δεν εξηγείται πουθενά. Η πλέον σημαντική διαφορά όμως υφίσταται σε σύγκριση με τον ν.4956/2022 όπου το σύνολο της έκτασης των ορυχείων Πτολεμαΐδας ανέρχεται σε 95,815 στρέμματα.

Παρομοίως για τα ορυχεία Αμυνταίου-Λακκιάς, η πιο πρόσφατη ΑΕΠΟ του ορυχείου (7/4/2021) αφορά έκταση 61,830.7 στρεμμάτων· η ΣΜΠΕ του ΕΠΣ αναφέρει ότι η έκταση του ορυχείου είναι 61,879 στρέμματα, ενώ ο ν. 4956/2022 αναφέρεται σε 49,680 στρέμματα.

Αντιστοίχως, σε ό,τι αφορά τα ορυχεία Μεγαλόπολης, η πιο πρόσφατη ΑΕΠΟ του ορυχείου αφορά έκταση 52,303.50 στρεμμάτων, όπως και η ΣΜΠΕ του ΕΠΣ. Ωστόσο, ο ν. 4956/2022 αναφέρεται σε 36,700 στρέμματα.

Οι διαφορές αυτές μεταξύ διαφορετικών εγγράφων συνοψίζονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 1: Διαφορές στις αναφερόμενες εκτάσεις (σε στρέμματα) σε διαφορετικά έγγραφα

Ορυχείο/Έγγραφο	ΑΕΠΟ	ΣΜΠΕ-ΕΠΣ	Ν. 4956/2022
Πτολεμαΐδα	147,925.8	149,571	95,815
Αμύνταιο-Λακκιά	61,830	61,879	49,680
Κλειδί	18,200	3,877.67	3,876
Αχλάδα	1,200	1,277.16	-
Μεγαλόπολη	52,303.50	52,303.50	36,700

Το ερωτήματα λοιπόν που προκύπτουν είναι τα εξής:

1. Ποια εδάφη αφορά η σημαντική διαφορά που καταγράφεται στα στρέμματα που αναφέρονται στις ΑΕΠΟ/ΣΜΠΕ-ΕΠΣ και στον ν. 4956/2022;
2. Αφορά πιθανόν τα ενεργά ορυχεία που αυτή τη στιγμή εκμεταλλεύεται η ΔΕΗ για την εξόρυξη λιγνίτη;
3. Αν ναι, με ποια νομική διαδικασία/όχημα και σε ποιο χρόνο θα γίνει η εκ νέου κατανομή των εδαφών μεταξύ ΔΕΗ και Πολιτείας; Ο χρόνος για μια τέτοια διαδικασία αποκτά ιδιαίτερη σημασία αν λάβει κανείς υπόψη την πρόσφατη δέσμευση της ΔΕΗ, στο τελευταίο επιχειρηματικό της σχέδιο για την τριετία 2024-2026, για πλήρη παύση της λιγνιτικής δραστηριότητας το 2026.
4. Πού οφείλονται οι αναλογικά μικρότερες διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στις εκτάσεις οι οποίες αναφέρονται στις ΑΕΠΟ και τις αντίστοιχες ΣΜΠΕ-ΕΠΣ;

B. Ασάφειες στην αντιστοίχιση πόρων του ΤΑΑ και εκτάσεων προς αποκατάσταση

Με βάση τον ν. 4956/2022 τα εδάφη που η ΔΕΗ μεταβίβασε στο Δημόσιο περιλαμβάνουν ήδη αποκατεστημένες εκτάσεις (23,564 στρέμματα), αδιατάρακτες εκτάσεις (21,699 στρέμματα), καθώς και εκτάσεις προς αποκατάσταση (51,745 στρέμματα), συνολικά **97,008 στρέμματα**. Από την άλλη μεριά, οι διαθέσιμοι πόροι προς αποκατάσταση είναι **€162.182.483** (χωρίς ΦΠΑ) και θα προέλθουν από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ), σύμφωνα με την Απόφαση ΑΠ 136009/22.09.2022 του υπουργείου Οικονομικών. Προκύπτουν τα εξής ερωτήματα:

1. Καθώς οι αδιατάρακτες εκτάσεις (21,699 στρέμματα) δεν χρειάζονται αποκατάσταση, όπως και οι ήδη αποκατεστημένες από τη ΔΕΗ εκτάσεις (23,564 στρέμματα), το διαθέσιμο ποσό των €162 εκατ. θα αξιοποιηθεί για την αποκατάσταση του υπολοίπου των 51,745 στρεμμάτων ή θα πληρωθεί η ΔΕΗ και για την αποκατάσταση των 23,564 στρεμμάτων που έχει ήδη ολοκληρώσει ως σήμερα; Στην περίπτωση που ισχύει το δεύτερο, πώς συμμορφώνεται η Ελλάδα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»;
2. Στην ΑΕΠΟ για τα ορυχεία Πτολεμαΐδας (20/2/2024) αναφέρεται ότι σε σχέση με την προηγούμενη της δεν θα χρειαστεί να γίνει αποκατάσταση σε 23,500 στρέμματα επιπλέον των 21,400 στρεμμάτων που περιλάμβανε η προηγούμενη ΑΕΠΟ. Τι ακριβώς αφορούν αυτά τα 23,500 στρέμματα που δεν χρήζουν αποκατάστασης;
3. Είναι επαρκείς οι διαθέσιμοι πόροι για την αποκατάσταση των εδαφών; Αν όχι, από ποια κονδύλια θα καλυφθεί η διαφορά;
4. Ποια ποσά αποκατάστασης αντιστοιχούν σε καθεμιά από τις χρήσεις γης που περιγράφονται στα ΕΠΣ; Πιο συγκεκριμένα:
 - i. Ισχύει η κατανομή των πόρων ανά χρήση που αναφέρεται στη ΜΠΕ που προηγήθηκε της ΑΕΠΟ των ορυχείων Πτολεμαΐδας, σύμφωνα με την οποία από τα **€119.93 εκατ.** (χωρίς ΦΠΑ) που θα διατεθούν συνολικά για την αποκατάσταση των ορυχείων, τα €28 εκατ. θα διατεθούν για απομάκρυνση εξοπλισμού, τα €25.5 εκατ. για αποκατάσταση εγκαταστάσεων, τα €42.1 εκατ. για χωματουργικά και λίμνες, τα €2.46 εκατ. για βιομηχανική/επιχειρηματική ζώνη και μόλις €9.75 εκατ. για αγροτικές καλλιέργειες και €12.12 εκατ. για τεχνικές φυτείες με δασικά είδη ή χρειάζεται να επικαιροποιηθεί;
 - ii. Ισχύει ότι το συνολικό ποσό που θα διατεθεί για την αποκατάσταση των ορυχείων Αμυνταίου και Λακκιάς θα ανέλθει σε **€17.668 εκατ.**, όπως αναφέρεται στη ΜΠΕ που συνόδευε την τελευταία ΑΕΠΟ, εκ των οποίων περισσότερα από τα μισά (€9.083 εκατ.) αφορούν αποκατάσταση εγκαταστάσεων και απομάκρυνση εξοπλισμού και όχι αποκατάσταση εδαφών;
 - iii. Ισχύει αντιστοίχως ότι το συνολικό ποσό που θα διατεθεί για την αποκατάσταση των ορυχείων Μεγαλόπολης θα ανέλθει σε **€24.102 εκατ.**, όπως αναφέρεται στη ΜΠΕ που συνόδευε την τελευταία ΑΕΠΟ, από τα οποία και πάλι σχεδόν τα μισά (€11.822 εκατ.) αφορούν αποκατάσταση εγκαταστάσεων και απομάκρυνση εξοπλισμού - και όχι αποκατάσταση εδαφών;
 - iv. Δεδομένου ότι τα παραπάνω συνολικά ποσά που αντιστοιχούν στα 3 κύρια ορυχεία αθροίζουν περίπου €162 εκατ., είναι ασφαλές να ειπωθεί ότι τα €74.4 εκατ. (46% του συνόλου των διαθέσιμων πόρων) θα διατεθούν για αποκατάσταση εγκαταστάσεων και απομάκρυνση εξοπλισμού και όχι για αποκατάσταση εδαφών;
5. Υπάρχει μελέτη/ανάλυση που εκτιμά το κόστος αποκατάστασης ανάλογα με τη επιλεχθείσα μελλοντική χρήση (πχ αγροτική χρήση ή βιομηχανική δραστηριότητα);

6. Τι προβλέπεται για την αποκατάσταση των υδάτινων πόρων;
7. Από πού θα προέλθουν οι επιπλέον πόροι που απαιτούνται για την αποκατάσταση των ορυχείων που λειτουργούν σήμερα μετά το 2026 όταν θα ολοκληρωθεί η λιγνιτική δραστηριότητα σύμφωνα με τις επίσημες ανακοινώσεις της ΔΕΗ, αν τελικά ισχύει ότι οι εκτάσεις αυτές δεν καλύπτονται από τους διαθέσιμους πόρους των €162 εκατ.;

Γ. Καθυστερήση στην παράδοση των αποκατεστημένων εδαφών

Βάσει του ν.4956/2022 προβλέπεται ότι τα εδάφη θα έχουν αποκατασταθεί και παραδοθεί στη Μετάβαση έως και το τέλος Αυγούστου 2025. Δεδομένου ότι Απρίλιο του 2024 τόσο οι ΣΜΠΕ των ΕΠΣ όσο και τα Περιφερειακά Χωροταξικά Σχέδια είναι ακόμα σε διαβούλευση και δεν έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία θεσμοθέτησής τους, πώς προβλέπεται να τηρηθεί το χρονοδιάγραμμα που θέτει ο νόμος; Ποια είναι μια ρεαλιστική εκτίμηση για τον χρόνο που θα μπορούν πλέον τα εδάφη να διατεθούν για την ανάπτυξη νέων παραγωγικών δραστηριοτήτων;

Δ. Η έκταση των ορυχείων Αχλάδας που διαχειρίζεται ο ιδιώτης δεν περιλαμβάνεται στο ΕΠΣ

Για το λιγνιτικό πεδίο της Αχλάδας, το ΕΠΣ μελετά μόνο την έκταση που ανήκει στη ΔΕΗ και όχι αυτή που διαχειρίζεται ο ιδιώτης. Όμως, ένας ολιστικός χωρικός σχεδιασμός με βλέμμα στη μεταλιγνιτική εποχή για την περιοχή αυτή θα έπρεπε να περιλαμβάνει το σύνολο των εκτάσεων, ανεξάρτητα από την ιδιοκτησία τους, ιδίως όταν στον χώρο που εξαιρείται της μελέτης περιλαμβάνεται σημαντικός οικισμός και επηρεάζεται η ζωή των ανθρώπων της περιοχής.

Ε. Ανάγκη διατήρησης αμιγώς δασικού χαρακτήρα σε τμήμα των εδαφών

Στο ΕΠΣ της Μεγαλόπολης οι περιοχές που χαρακτηρίζονται ως δασικές (περιοχή ειδικού καθεστώτος - ΠΕΚ) έχουν συνολική έκταση 15,078 στρεμμάτων και αποτελούν λιγότερο από 30% της έκτασης (28.9%). Ωστόσο, στο ΕΠΣ δίνεται κατεύθυνση για τη δημιουργία οργανωμένου υποδοχέα μεταποιητικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε αυτή την έκταση. Επιπλέον, η μεταστροφή του παραγωγικού μοντέλου των πρώην λιγνιτικών περιοχών δεν πρέπει να βασιστεί αποκλειστικά και μόνο σε επιχειρηματικές δραστηριότητες, για τις οποίες εξάλλου διατίθενται επιπλέον 19,016.26 στρέμματα (ήτοι 36.4% του συνόλου). Απαραίτητη προϋπόθεση για μια ομαλή και δίκαιη μετάβαση αποτελεί και η επαναφορά του φυσικού περιβάλλοντος στις περιοχές αυτές. Συνεπώς, θα έπρεπε τουλάχιστον στις περιοχές που προστατεύονται από τη δασική νομοθεσία να ενισχυθεί η προστασία τους. Ακόμα κι αν οι όποιες δραστηριότητες στις δασικές εκτάσεις υλοποιηθούν στο πλαίσιο που προβλέπει η δασική νομοθεσία, εφόσον το ΕΠΣ δίνει κατεύθυνση αξιοποίησης των περιοχών αυτών, η προστασία τους και η αναβάθμιση ή/και αποκατάστασή τους θα έπρεπε να αναφέρεται εξίσου ή θα έπρεπε τουλάχιστον να τίθεται ένας περιορισμός στις δασικές εκτάσεις που προορίζονται για επιχειρηματικές δραστηριότητες.